

УДК 338.012

Римкіна М.С.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ УМОВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У статті висвітлено сучасні умови соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору України. Проаналізовано особливості сучасних умов соціально-економічного розвитку підприємств електроенергетичної галузі на основі таких груп факторів макроекономічного середовища, як: політико-правові, економічні, соціокультурні, науково-технічні, демографічні та екологічні. Оцінено характер впливу кожного із них та запропоновано альтернативні напрями подолання загрози або варіанти реалізації можливості від впливу кожного із факторів. Результати цього дослідження можуть бути практично використані при розробці методичних основ щодо управління соціально-економічним розвитком підприємств енергетичного сектору України.

Ключові слова: розвиток; соціально-економічний розвиток; управління соціально-економічним розвитком; енергетичний сектор; електроенергетика.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток будь-якого підприємства безумовно залежить від середовища діяльності підприємства, особливо від макроекономічної ситуації в країні, її законодавчого забезпечення. Макроекономічна ситуація в Україні сьогодні є несприятливою для ведення бізнесу – більше стримує, а ніж стимулює соціально-економічний розвиток бізнесу на усіх рівнях економічної системи. Характерними проявами кризової ситуації у підприємницькій діяльності є падіння обсягів реалізованої продукції (особливо яскраво відобразилось на добувній та переробній промисловості, водопостачанні), зниження капітальних інвестицій на підприємствах, зростання заборгованості, збільшення збиткових підприємств тощо. Тому постає питання пошуку факторів, що сприяють та стримують соціально-економічний розвиток вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження розвитку енергетичного сектору України зробили такі науковці, як: В. Боднарчук[1], Т.О. Бурячок[2], К.Ю. Вергал[11], С.В. Войтко[6], Б.М. Данилишин [13], С.В. Дубовської[2], Ю.В. Кіндзерський [10], С.О. Кудря[2], Ю.А. Ландау[2], Г.В. Лисиченко [2], Т.Є. Моїсеєнко[6], М.Є. Рогоза[11], О. Савицький [14], М.М. Якубовський[10] та інші. Разом із тим, потребують подальшого дослідження питання, пов'язані із особливостями сучасних умов соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору України, використання яких дозволить поліпшити управління на вітчизняних підприємствах та підвищити їх конкурентоспроможність.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті полягає у дослідженні сучасних умов соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору України та пошук пропозицій щодо підвищення ефективного функціонування цієї галузі на перспективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Електроенергетика є базовою галуззю національної економіки, ефективно функціонування якої – це необхідна умова стабілізації, структурних перетворень економіки, задоволення потреб населення та суспільного виробництва в електроенергії. Від надійного і сталого функціонування галузі значною мірою залежать темпи виходу України зі скрутного економічного становища та рівень її енергетичної безпеки [1, с.209].

При дослідженні сучасних умов соціально-економічного розвитку підприємств України важливо виокремити групи факторів, що впливають на діяльність українських виробників. Проаналізуємо такі групи факторів макроекономічного середовища функціонування підприємства: політико-правові, економічні, соціокультурні, науково-технічні, демографічні та екологічні. Визначення характеру впливу та оцінка факторів здійснені експертним методом на основі наукових досліджень та публікацій з даної тематики.

Ми виділили 9 політико-правових факторів, що визначають умови для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні (див. табл. 1).

Політична нестабільність України призводить до значного скорочення іноземного інвестування у реалізацію різного роду підприємницької діяльності. Якщо розглядати енергетичний сектор, то останнім часом спостерігається підвищення інтересу інвесторів та бажання допомогти Україні у досягненні енергетичної незалежності.

© Римкіна Марина Сергіївна, аспірант кафедри економіки підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, тел.:063-13-707-93, e-mail: maryna_rymkina@mail.ru

Політико-правові фактори*

№	Фактор	Характер впливу	Оцінка фактора	Альтернатива подолання загрози або варіант реалізації можливості
1.	Політична нестабільність; паливна та технологічна залежність енергетики від Російської Федерації	–	6	Співпраця з вітчизняними інвесторами та з ЄС
2.	Вступ України до Енергетичного співтовариства	+	8	Використання нових методів і способів досягнення енергетичної незалежності
3.	Недосконалість вітчизняного законодавчого регулювання енергетичного сектору	–	3	Перегляд усіх законодавчих актів на доцільність та відповідність сучасним вимогам
4.	Адаптація законодавства України до норм ЄС	+	6	Можливість виходу на ринки ЄС
		–	5	Адаптація виробничо-комерційної діяльності до стандартів і норм ЄС
5.	Впровадження в галузі сприяння розвитку відновлюваних джерел енергії Директиви 2001/77/ЄС, Директиви 2003/30/ЄС, Директиви 2009/28/ЄС	+	6	Стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел, розвиток альтернативної енергетики
6.	Впровадження в галузі енергоефективності та енергозбереження Директиви 2006/32/ЄС, Директиви 2010/30/EU, Директиви 2010/31/EU	+	4	Підвищення ефективності кінцевого використання енергії та енергетичних послуг
		–	3	Переобладнання будівель для підвищення їх енергетичної ефективності
7.	Впровадження в галузі охорони навколишнього середовища Директиви 85/337/ЄЕС, Директиви 1999/32/ЄС, Директиви 2001/80/ЄС, Директиви 79/409/ЄЕС	+	7	Встановлення граничного рівня викидів певних забруднювачів до атмосфери великими спалювальними установками
8.	Наявність розробленої та оновленої «Енергетичної стратегії України до 2035 року»	–	3	Врахувати рекомендації міжнародних та національних експертів при наступному розгляді
9.	Втрата частини активів вітро- та сонячної енергетики у Криму	–	9	Використати напрацьовані схеми та відновити на території України втрачені потужності

* Розроблено автором на основі узагальнення та виділення інформації з [1-15]

У 2006 році в Європі було засновано Енергетичне Співтовариство – з метою структуризації європейської електроенергетики насамперед через процеси інтегрування енергетичних комплексів країн південно-східної та східної Європи, в умовах формування єдиного європейського енергоринку [14, с.3]. А у 2014 році, в результаті двосторонніх домовленостей, розроблені критерії відповідності енергетичної політики України вимогам Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, що включають детальний опис змін та реформ в енергетичному секторі, що мають бути здійснені в Україні. Вступ України до Енергетичного Співтовариства допоможе знайти нові шляхи досягнення енергетичної незалежності.

Втрата частини енергетичних активів через анексію Криму та пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури внаслідок воєнних подій на Сході України стали додатковими обтяжуючими чинниками в питанні енергозабезпечення країни[3].

Важливим фактором, що стримує розвиток енергетичного сектору є недосконалість вітчизняного законодавчого регулювання, застарілі норми, економічно не обґрунтовані тарифи, відсутність критеріїв та процедур видачі дозволів на діяльність у цій сфері. Для подолання такої загрози розвитку енергетичного сектору України можлива адаптація вітчизняного законодавства до норм Європейського Союзу, що дозволить підприємствам в майбутньому вийти на європейські ринки та сприятиме адаптації виробничо-комерційної діяльності до стандартів і норм ЄС.

Згідно з визначеними критеріями розвитку енергетичного сектору [14, с.4], Україна зобов'язана впровадити на рівні державної політики до 2018 року такі директиви Європейського Союзу:

1. Впровадження в галузі сприяння розвитку відновлюваних джерел енергії: Директива 2001/77/ЄС, Директива 2003/30/ЄС, Директива 2009/28/ЄС;

2. Впровадження в галузі енергоефективності та енергозбереження: Директива 2006/32/ЕС, Директива 2010/30/EU, Директива 2010/31/EU;
3. Впровадження в галузі охорони навколишнього середовища: Директива 85/337/ЕЕС, Директива 1999/32/ЕС, Директива 2001/80/ЕС, Директиви 79/409/ЕЕС.

Впровадження зазначених директив дозволить поліпшити розроблену «Енергетичну стратегію України до 2035 року» рекомендація-

ми міжнародних та національних експертів, збільшити ефективність функціонування енергетичного сектору в цілому.

Таким чином, серед проаналізованих політико-правових факторів, що визначають умови для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні, ми виокремили 6 загроз та 5 можливостей.

Було проаналізовано 13 факторів економічного середовища, що визначають умови для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні (див. табл. 2).

Таблиця 2

Економічні фактори*

№	Фактор	Характер впливу	Оцінка фактора	Альтернатива подолання загрози або варіант реалізації можливості
1.	Падіння темпів економічного зростання та банківської системи, збільшення рівня інфляції	-	6	Співпраця з надійними посередниками
2.	Посилення валютних коливань	-	4	Продаж по передоплаті чи з відстрочкою платежу; перехід на вітчизняні ресурси
3.	Інтеграція з ЄС	+	7	Адаптація стандартів виробництва і дистрибуції до норм ЄС
4.	Зростання енергоефективності економіки України	+	9	Скорочення кінцевого споживання паливно-енергетичних ресурсів у сільському господарстві, промисловості, будівництві, сфері послуг і житловому секторі
5.	Ринок електроенергетики України є природною монополією, діє за моделлю «єдиного покупця»	-	3	Впровадження чітких та прозорих інструментів для балансування за ринковими принципами – демонополізація та лібералізація ринку енергетики України
6.	Зростання витрат на електроенергію на душу населення	-	3	Усунення перехресного субсидування
7.	Особливе оподаткування прибутку підприємств, що працюють в сфері відновлювальної енергетики	+	8	Звільнення від оподаткування 80% або 50% прибутку; на ввезення енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектуючих тощо
8.	Зелений тариф для виробників електроенергії	+	5	Заохочення енергозбереження та розвиток національних енергетичних ресурсів, в тому числі відновлюваних джерел енергії, таких як вітрова та сонячна енергія
9.	Ліцензування в галузі експлуатації нових споруджень лежить на НКРЕ	-	7	Недостатня інституційна спроможність НКРЕ потребує заходів для її правового зміцнення
10.	Економічно необгрунтовані тарифи на енергетику, що базуються на методології, яка відірвана від вартості постачання та обслуговування мереж	-	6	Постійний перегляд тарифів НКРЕ, Міністерством енергетики та вугільної промисловості та Кабміном
11.	Існування державного регулювання процедури видачі дозволів, проведення тендерів щодо спорудження нових генеруючих потужностей	-	4	Впровадження прозорої процедури проведення тендерів, конкретних положень відхилення проектів
12.	Збільшення вимог до технічних регламентів щодо енергетичного маркування приладів	+	4	Введення додаткової інформації (клас енергоефективності приладу; обсяг його енергоспоживання; рівень шуму; обсяг споживання води та інші характеристики) дозволить зменшити споживання електроенергії
13.	Зростання вартості енергетичних ресурсів (нафти, газу), збитковість видобутку, технологічна відсталість, часткова руйнація шахт та інфраструктури	-	8	Перехід на відновлювальні джерела енергії

* Розроблено автором на основі узагальнення та виділення інформації з [1-15]

Суттєвим економічним фактором соціально-економічного розвитку усіх підприємств в Україні стало падіння темпів економічного зростання, збільшення рівня інфляції. Це зменшує інвестиційну привабливість економіки країни, а отже, вимагає від виробників самостійного пошуку необхідних фінансових ресурсів. У 2014-2015 рр. відбувається падіння банківської системи – посилення валютних коливань спричинило закриття більшості банків та підвищення процентних ставок на кредити, зростання вимог при отриманні кредитних ресурсів. Тому підприємствам в даних умовах залишається співпрацювати із надійними посередниками, використовуючи передоплату чи відстрочку платежу; переходити на вітчизняні ресурси, що меншою мірою залежать від валютних коливань.

Загалом, ринок електроенергетики України – це ринок природної монополії, який відрізняється використанням перехресного субсидування [1, 2, 4, 14, 15]. Тобто, коли тарифи на окремі види послуг значно перевищують їх економічно обґрунтований рівень, тоді як тарифи на інші послуги не покривають навіть витрат на їх надання. У випадку ринку електроенергії тарифи для промислових споживачів значно вищі за ринкову ціну, а тарифи для населення не покривають навіть половини витрат. Така ситуація проявляється у двосторонньому програші: промислові споживачі платять високу ціну за спожиту електроенергію, що знижує їх прибутки та збільшує вартість продукції, а населення не має стимулів для енергозбереження.

Ринок електроенергії в Україні побудований за моделлю «єдиного покупця» – генеруючі компанії виробляють електроенергію і продають її ДП «Енергоринок», який, у свою чергу, продає її розподільчим компаніям (обленерго і незалежним постачальникам). «Енергоринок» також веде облік електроенергії та адмініструє систему платежів, а «Укренерго» здійснює технічну підтримку. Далі обленерго та незалежні постачальники розподіляють

електроенергію між роздрібними та великими промисловими споживачами [1, 2, 4, 14, 15]. Впровадження чітких та прозорих інструментів для балансування за ринковими принципами – демонополізація та лібералізація ринку енергетики України сприятиме налагодженню конкурентного становища на цьому ринку відповідно до міжнародних стандартів.

Напрямок України на отримання енергетичної незалежності відображається на певних послабленнях у оподаткуванні підприємств, що працюють із відновлювальною енергетикою: звільнення від оподаткування 80% або 50% прибутку; зменшення оподаткування для ввезення енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектуючих тощо. Існує також і політика «зеленого тарифу», що дозволяє заохочувати виробників енергії використовувати відновлювані ресурси. Все більше інноваційних проектів енергетичного сектору спрямовані на розвиток альтернативної енергетики та зменшення використання невідновлюваних енергетичних ресурсів.

Крім того, діяльність НКРЕ (Національна комісія регулювання енергетики) – на сьогодні основного органу державного регулювання енергетичного сектору України – потребує впровадження чітких та прозорих принцип ліцензування, тарифоутворення, видачі патентів, проведення тендерів. Саме цей адміністративний важіль створює найбільше бар'єрів для подальшого соціально-економічного розвитку енергетичного сектору України.

Таким чином, з проаналізованих економічних факторів, що визначають умови для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні, ми виокремили 5 можливостей та 8 загроз.

У результаті дослідження науково-технічного середовища, що визначають умови для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні, ми виокремили 3 фактори (див. табл. 3).

Таблиця 3

Науково-технічні фактори*

№	Фактор	Характер впливу	Оцінка фактора	Альтернатива подолання загрози або варіант реалізації можливості
1.	Високі темпи впровадження інновацій на ринку альтернативної енергетики	+	9	Збільшення асортименту оригінальних пристроїв, можливість підходу індивідуально до кожного замовлення
2.	Низький науково-технологічний потенціал вітчизняних підприємств	-	5	Пошук шляхів модернізації існуючого обладнання та впровадження нових технологій
3.	Розвиток наукових досліджень щодо різноманітних варіантів заміни невідновлювальних енергетичних ресурсів	+	7	Використання новітніх напрацювань на шляху до досягнення енергетичної незалежності України

* Розроблено автором на основі узагальнення та виділення інформації з [1-15]

Високі темпи впровадження інновацій на ринку альтернативної енергетики підтверджуються щорічними дослідженнями міжнародних компаній. Так, за даними дослідження KPMG, найбільш привабливими напрямками відновлювальної енергетики експерти вважають виробництво енергії з біомаси та відходів (72%), зважаючи на розвиненість сировинної бази для цієї підгалузі, сонячну енергетику (59%) та вітроенергетику (56%) [4, с.8]. Розвиток відновлювальної енергетики сприятиме подоланню залежності країни від імпорту невідновлювальних енергетичних ресурсів.

Низький науково-технологічний потенціал більшості вітчизняних підприємств призводить

старіння усіх процесів, що відбуваються у галузі. Встановлені стандарти виробництва та збуту на ринку електроенергетики України, за даними дослідження, проведеного ЄС [14, с.4], станом на кінець 2012 року на 54,2% відповідають рівню ЄС. Відокремлене забезпечення новітніми ресурсами та технологією сприятиме швидшому їх зношуванню. Тому, потрібно комплексно займатись пошуком шляхів модернізації існуючого обладнання та впровадження нових технологій.

Серед соціокультурних факторів, що визначають умови для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні, ми виділили такі 7 (див. табл. 4).

Таблиця 4

Соціокультурні фактори*

№	Фактор	Характер впливу	Оцінка фактора	Альтернатива подолання загрози або варіант реалізації можливості
1.	Інформатизація суспільства	+	5	Просування інформації про відновлювальну енергетику через джерела електронної інформації
2.	Удосконалення засобів комунікацій	+	4	Посилення взаємодії із зарубіжними посередниками, споживачами
3.	Робота профспілки працівників енергетики та електроенергетичної промисловості України [8] («Укрелектропрофспілка»)	+	3	Захист персоналу підприємств енергетичного сектору України
4.	Збільшення екологічної відповідальності	+	9	Перехід споживачів на новітні енергозберігаючі технології
5.	Просування по службі чи відбір кандидата на певну посаду часто відбувається не за ознакою високого професіоналізму, а за особистою відданістю	-	8	Перенесення управлінського досвіду західних країн на вітчизняне інституційне середовище
6.	Небажання дотримуватись загальноприйнятих етичних норм бізнесу	-	7	Адаптація встановлених правил поведінки в бізнесі до етичних стандартів та норм ЄС
7.	Недовіра населення України до різноманітних шляхів удосконалення	-	6	Водночас у всьому світі пошук альтернативних варіантів розвитку є найпотужнішим джерелом руху економік вперед

* Розроблено автором на основі узагальнення та виділення інформації з [1-15]

Функціонування будь-якого сектору економіки залежить від територіальної розташованості господарського об'єкта, від персоналу, що там працює та соціально-культурних особливостей людей. Так, наприклад, збільшення екологічної відповідальності серед населення країни сприятиме ефективнішому розвитку відновлювальної енергетики. Тоді як певні культурні прояви українського менталітету ускладнюють соціально-економічний розвиток будь-якого підприємства: просування по службі чи відбір кандидата на певну посаду часто відбувається не за ознакою високого професіоналізму, а за ознакою особистої відданості; небажання дотримуватись загальноприйнятих етичних норм ведення бізнесу; недовіра населення України до різноманітних шляхів удосконалення тощо.

Ми виділили 2 демографічних фактори, що визначають умови для сучасного соціально-

економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні (див. табл. 5).

Зменшення чисельності населення та старіння нації пов'язане, у першу чергу, із негативним приростом населення та збільшенням смертності. Населення може бути не зацікавленим у подальшій модернізації та переході до відновлювальних джерел енергії. Тому, потрібно максимально популяризувати вигоди від реорганізації енергетичного сектору.

Позитивним демографічним фактором впливу на соціально-економічний розвиток підприємств стане залучення більш висококваліфікованих працівників. Так як пріоритет нинішніх абітурієнтів все менше спрямований на технічну спеціалізацію, співпраця із профільними навчальними закладами для цільового навчання персоналу створить власний ринок праці та позбавить енергетичні підприємства від нестачі працівників.

Демографічні фактори

№	Фактор	Характер впливу	Оцінка фактору	Альтернатива подолання загрози або варіант реалізації можливості
1.	Зменшення чисельності населення, старіння нації	–	3	Збільшення поінформованості споживачів про можливий рівень заощадження при модернізації енергетичного сектору України
2.	Залучення трудових ресурсів відповідної кваліфікації	+	8	Співпраця із профільними навчальними закладами для цільового навчання персоналу

* Розроблено автором на основі узагальнення та виділення інформації з [1-15]

Проаналізувавши 5 екологічних факторів, що визначають умови для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні (див. табл. 6), можна зробити висновки.

Екологізація розвитку промисловості має забезпечувати розв'язання 2 ключових задач:

1. Зменшення тиску на оточуюче середовище, який здійснюють підприємства галузі, використання природно-ресурсного потенціалу регіонів і територій України та забруднення навколишнього природного середовища шкідливими викидами; 2. Забезпечення виробництва високоякісної, безпечної для здоров'я людини продукції.

Екологічні фактори*

№	Фактор	Характер впливу	Оцінка фактора	Альтернатива подолання загрози або варіант реалізації можливості
1.	Погіршення екологічної ситуації	–	6	Впровадження у виробництво природозберігаючих технологій
2.	Скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферу	+	8	Поліпшення екологічного стану України, зменшення захворюваності населення
3.	Зменшення рівня фізичного (електромагнітного, радіаційного, теплового тощо) впливу на середовище	+	8	Зростає надійність і соціально-екологічна безпека виробничих систем та великих технологічних утворень (гідротехнічних споруд, газо- і нафтопроводів, тунелів тощо)
4.	Зменшення видобутку та споживання викопних паливно-енергетичних ресурсів	+	7	Розвиток відновлюваних джерел енергії, збереження паливно-енергетичних ресурсів у надрах України
5.	Відсутність оцінки впливу проектів будівництва на довкілля	–	5	Проводити екологічну оцінку для проектів забудови

* Розроблено автором на основі узагальнення та виділення інформації з [1-15]

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в цілому макроекономічне середовище для сучасного соціально-економічного розвитку підприємств енергетичного сектору в Україні має більше можливостей, ніж загроз. Суттєвою можливістю швидкого відновлення для енергетичного сектору після затяжної кризи в економіці України може стати інтеграція з ЄС, що сприятиме адаптації стандартів виробництва і дистрибуції до норм ЄС. Це відобразиться і на зростанні енергоефективності економіки України, що є на сьогодні надзвичайно необхідним.

Погіршення загального екологічного стану викликає необхідність використання у виробни-

чому процесі природозберігаючих технологій. Україна, на шляху до досягнення енергетичної незалежності та, відповідно, до стандартів ЄС, скорочує викиди забруднюючих речовин в атмосферу, зменшує рівень фізичного впливу на середовище від діяльності підприємств енергетичного сектору.

Дослідження факторів впливу на соціально-економічний розвиток енергетичного сектору України сприятиме подальшим розробкам методики управління соціально-економічним розвитком підприємств. Отримана інформація також дозволить виокремити та оцінити альтернативні варіанти управління соціально-економічним розвитком підприємств України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднарчук В. Стан оптового ринку електричної енергії України та перспективи планування стратегічного розвитку енергогенеруючих підприємств В. Боднарчук // Сіверянський літопис. — 2007. — № 5. — С. 205–214.
2. Енергетика: історія, сучасність і майбутнє/ Книга 5. Електроенергетика та охорона навколишнього середовища. Функціонування енергетики в сучасному світі/ Т.О. Бурячок, С.В. Дубовської, С.О. Кудря, Ю.А.Ландау, Г.В. Лисиченко та ін. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-1/section-3>
3. Енергетична Стратегія України на період до 2035 року. Біла книга Енергетичної політики України. «Безпека та конкурентоспроможність». – К.,2015 – 40с. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>
4. Енергетичний сектор України. Дослідження компанією «KPMG» на основі опитування учасників галузевого ринку.– [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.kpmg.com/ua/uk/issuesandinsights/articlespublications/press-releases/pages/energysurvey2013.aspx
5. Коментарі та пропозиції НЕЦУ щодо проекту оновленої енергетичної стратегії України до 2030 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/energystrat_comm_final_ukr.pdf
6. Моїсеєнко Т.С., Войтко С.В. Ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств: монографія/ Т.С. Моїсеєнко, С.В. Войтко. – К.: Альфа Реклама, 2014. – 160 с.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Офіційний сайт профспілки працівників енергетики та електроенергетичної промисловості України. «Укрелектропрофспілка». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrelectroprofspilka.org.ua/>
9. Позиція робочої групи №3 «Довкілля, зміни клімату та енергетична безпека» Української платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства щодо проекту Енергетичної Стратегії до 2030 року., 2011 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.irf.ua/files/ukr/programs/euro/energystrategyanalysis_final.pdf
10. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку/ [Ю.В. Кіндзерський, М.М.Якубовський, І.О.Галиця та ін.]; за ред. канд. екон. наук. Ю.В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. Та прогнозів. – К., 2009. – 928 с.
11. Рогоза М.С. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми: монографія / М. С. Рогоза, К. Ю. Вергал. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 136 с.
12. Закон України «Про електроенергетику» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80>
13. Стратегічні пріоритети та сучасні завдання розвитку реального сектору економіки України: Наукове обґрунтування стратегії розвитку продовольчого комплексу / Редкол.: Б.М. Данилишин (відр. ред.) та ін.; РВПС України НАН України. – Черкаси: Брама-Україна, 2007. – 544 с.
14. Україна та Енергетичне Співтовариство. Критерії відповідності енергетичної політики України вимогам Договору про заснування Енергетичного Співтовариства/ Аналітична доповідь Національного екологічного центру України// О. Савицький – К.: 2014. – 32 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/EN_COM_analys_V222.pdf
15. Electricity Information 2015 / International Energy Agency. [Електронний ресурс]. Джерело доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/energy/electricity-information-2015_electricity-2015-en;jsessionid=1ehz03vmp5zbc.x-oecd-live-03

REFERENCES

1. Bodnarchuk, V. (2007). Stan optovoho rynku elektrychnoyi enerhiyi Ukrayiny ta perspektyvy planuvannya stratehichnoho rozvytku enerhoheneruyuchykh pidpryyemstv [Condition of the wholesale electricity market of Ukraine and prospects of strategic development planning of energy generating companies]. *Siveryans'kyi litopys — Siveryanskyi chronicle*, 5, 205-214 [in Ukrainian].
2. Buryachok, T.O., Dubovs'koy, S.V., Kudrya, S.O., Landau, Yu.A., Lysychenko H.V., et al. (2013). *Knyha 5. Elektroenerhetyka ta okhorona navkolyshn'oho seredovys'ha. Funktsionuvannya enerhetyky v suchasnomu sviti [Book 5 Electricity and Environment. The functioning of Energy in the contemporary world]*. Enerhetyka: istoriya, suchasnist' i maybutnye – Energy: Past, Present and Future. Retrieved from <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-1/section-3> [in Ukrainian].
3. Enerhetychna Stratehiya Ukrayiny na period do 2035 roku. Bila knyha Enerhetychnoyi polityky Ukrayiny. «Bezpeka ta konkurentospromozhnist'» [Energy Strategy of Ukraine till 2035. The White Paper of the Energy Policy of Ukraine. "Security and Competitiveness."]. (2015) (n.d.). *mpe.kmu.gov.ua*. Retrieved from <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358> [in Ukrainian].
4. Enerhetychnyy sektor Ukrayiny. Doslidzhennya kompaniyeyu «KPMG» na osnovi opytuvannya uchasnykiv haluzevoho rynu. [The energy sector of Ukraine. The research of the company «KPMG» based on the survey of market participants] (2013). (n.d.). *kpmg.com*. Retrieved from [kpmg.com/ua/uk/issuesandinsights/articlespublications/press-releases/pages/energysurvey2013.aspx](http://www.kpmg.com/ua/uk/issuesandinsights/articlespublications/press-releases/pages/energysurvey2013.aspx) [in Ukrainian].

5. Komentari ta propozyziyi NETsU shchodo proektu onovlenoyi enerhetychnoyi stratehiyi Ukrainy do 2030 roku [The comments and suggestions of NECU about the updated project of energy strategy of Ukraine till 2030]. (2011). (n.d.). *necu.org.ua*. Retrieved from http://necu.org.ua/wp-content/uploads/energystrat_comm_final_ukr.pdf [in Ukrainian].
6. Moiseyenko, T.Ye., & Voytko, S.V. (2014). *Resursne zabezpechennya innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryemstv [Resource support innovative activity of enterprises]*. Kyiv: Al'fa Reklama [in Ukrainian].
7. Sait derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy. [The official site of State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
8. Sait profspilky pratsivnykiv enerhetyky ta elektroenerhetychnoyi promyslovosti Ukrainy. «Ukrelektroprofspilka». [The official website of Workers Union at Energy and Electric Power Industry of Ukraine. «Ukrelektroprofspilka.»]. *ukrelektroprofspilka.org.ua*. Retrieved from <http://ukrelektroprofspilka.org.ua/> [in Ukrainian].
9. Pozytysiya robochoyi hrupy #3 «Dovkillya, zminy klimatu ta enerhetychna bezpeka» Ukrayins'koyi platformy Forumu hromadyans'koho suspil'stva Skhidnoho partnerstva shchodo proektu Enerhetychnoyi Stratehiyi do 2030 roku. [The position of the workgroup №3 «The Environment, Climate Change and Energy Security» at Ukrainian Platform of Civil Society Forum of the Eastern Partnership on the project of Energy Strategy 2030]. (2011). (n.d.). *irf.ua*. Retrieved from http://www.irf.ua/files/ukr/programs/euro/energystrategyanalysis_final.pdf [in Ukrainian].
10. Kindzers'kyy, Yu.V., Yakubovs'kyy, M.M., Halytsya, I.O., et al. (2009). *Potensial natsional'noyi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnoho rozvytku [The potential of national industry: goals and mechanisms of effective development]*. Yu.V. Kindzers'kyi (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].
11. Rohoza, M. Ye., & Verhal, K. Yu. (2011). *Stratehichnyy innovatsiynyy rozvytok pidpryemstv: modeli ta mekhanizmy [The strategic development of the innovative companies: models and mechanisms]*. Poltava : RVV PUET [in Ukrainian].
12. Zakon Ukrainy «Pro elektroenerhetyku» [The law of Ukraine «On Electricity»] (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
13. Danylyshyn, D.M. (Eds.). (2007). *Stratehichni priorytety ta suchasni zavdannya rozvytku real'noho sektoru ekonomiky Ukrainy: Naukove obgruntuvannya stratehiyi rozvytku prodovol'choho kompleksu [The strategic priorities and current tasks of the real sector development of Ukraine's economy: Scientific justification of strategy development for food complex]*. Cherkasy: Brama-Ukrayina [in Ukrainian].
14. Savyts'kyy, O. (2014). *Ukrayina ta Enerhetychne Spivtovarystvo. Kryteriyi vidpovidnosti enerhetychnoyi polityky Ukrainy vymoham Dohovoru pro zasnuvannya Enerhetychnoho Spivtovarystva [Ukraine and Energy Community. The eligibility criteria of Ukraine's energy policy to requirements of the Energy Community Treaty]. Analitychna dopovid' Natsional'noho ekolohichnoho tsentru Ukrainy – The analytical report of the National Ecological Center of Ukraine* Retrieved from http://necu.org.ua/wp-content/uploads/EN_COM_analys_V222.pdf [in Ukrainian].
15. Electricity Information 2015 [Electricity Information 2015] *International Energy Agency*. Retrieved from http://www.oecd-ilibrary.org/energy/electricity-information-2015_electricity-2015-en;jsessionid=1ehz03vmp5zbc.x-oecd-live-03 [in English].

Одержано 14.09.2015 р.